

Merijn van der Vlies

Het nieuwe vak aan de horizon

In gesprek met John Hausmans

In 1998 wordt het vak Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) ingevoerd. De naam CKV is al in brede zin bekend, maar het vak inhoudelijk nog niet zo. De verschillen met de huidige culturele activiteiten op school zijn niet zo groot, blijkt uit een gesprek met SLO-medewerker en projectleider Netwerk CKV 1: John Hausmans.

Hoewel CKV 1 in het schooljaar 1998-1999 op alle scholen zal worden ingevoerd, is er met het nieuwe vak nog nauwelijks praktijkervaring opgedaan. 'Sinds augustus van dit jaar zijn we op twaalf scholen in Nederland aan het experimenteren met het vak', aldus Hausmans. Op papier is echter al duidelijk hoe het gloednieuwe vak eruit gaat zien. Een nadere uitwerking van het officiële programma voor het vak is gemaakt door medewerkers van SLO-Specialisten in Leerplan Ontwikkeling- in Enschede, onder wie Hausmans. Veel zal afhangen van wat scholen zelf willen, zo valt uit zijn woorden op te maken.

Culturele en Kunstzinnige Vorming 1 bestaat half-om-half uit kennis van kunst en cultuur en culturele activiteiten zelf. Het meest tot de verbeelding sprekend in het programma voor CKV 1 is de deelname van leerlingen aan culturele activiteiten. Deze culturele activiteiten bestaan voor de helft uit het lezen van wereldliteratuur. Voor alle duidelijkheid: het gaat hier niet om de literatuur die bij Nederlands of de vreemde talen gelezen wordt. De overige beschikbare tijd mogen leerlingen naar eigen keuze besteden aan andere culturele activiteiten, bijvoorbeeld museumbezoek of het bijwonen van een concert. Verder bestuderen de leerlingen enkele thema's. Een thema laat de uitwerking van een onderwerp in verschillende disciplines van kunst en de verbanden tussen die disciplines zien. Het thema toont ook de verschillende kanten van kunst en cultuur: vorm, betekenis, de relatie met opdrachtgevers en het bestaan van culturele verscheidenheid om er enkele te noemen. Door de bestudering van dit thema leren hoe ze om moeten gaan met kunst en cultuur. Naar keuze kunnen de leerlingen ook een praktijkopdracht uitvoeren door zelf kunst en cultuur te 'maken'.

Het is de bedoeling dat de leerlingen zowel van de activiteiten als van de thema's verslagen maken die samen een dossiermap, het kunstdossier, vormen. De verslagen moeten niet alleen informatie over de culturele activiteiten bevatten, maar ook de 'ervaringen' van de leerlingen en hun 'interpretaties en waarderingen' van de culturele activiteiten. De reflectie van de leerlingen op het dossier en dit kunstdossier zelf vormen ook de afsluitende toets voor het vak. Na afsluiting van het voor alle leerlingen verplichte vak CKV 1 met deze toets hebben leerlingen de keuze nog de vakken CKV 2 en CKV 3 volgen, afhankelijk van het pakket dat zij kiezen.

Bij CKV 1 ligt de nadruk sterk op het zelfstandig leren en de individuele activiteiten van de leerlingen. Welke rol hebben leraren dan nog? Zoals in de hele tweede fase van havo/vwo is het de bedoeling dat er minder klassikaal lesgegeven wordt. De CKV-docenten zullen hun leerlingen merendeels zien in de rol van kunstmentor. Het is de bedoeling dat docenten die zich nu al met het onderwijs in de kunsten bezighouden ook het CKV-onderwijs gaan verzorgen. Het gaat dan in de eerste plaats om docenten tekenen en muziek. Ook andere medewerkers van de school kunnen als kunstmentor optreden. 'Dat kan iedereen zijn die met cultuur te maken heeft. Op sommige scholen kunnen dat ook niet-docenten zijn als de bibliothecaris', aldus Hausmans.

CKV 1 wordt meer dan een simpele optelsom van nu al bestaande vakken. Ook bijvoorbeeld drama en dans horen er bij. Het gros van de scholen heeft daarvoor geen bevoegde leraar in huis. Is dat geen probleem? Hausmans: 'Afhankelijk van de voorkennis van de leerlingen zal de kennis van andere docenten vaak al voldoende zijn'. Maar ook voor al gevorderde leerlingen ziet hij geen probleem. 'De vraag gaat te veel uit van de docerende docent. Niet de docerende docent maar de lerende leerling moet centraal staan'. De leraar wordt aldus minder docent en meer begeleider. Vanuit dat perspectief gezien is het probleem veel minder groot, meent Hausmans.

De kunst- en cultuurschool

De scholen hoeven niet bang te zijn dat zij tot grote veranderingen gedwongen worden. Zij hebben grotendeels zelf in de hand hoe CKV er op hun school uit gaat zien. Het CKV-programma laat docenten veel ruimte. De omvang van het vak is sowieso beperkt. Daar komt bij dat middelbare school ook nu al veel culturele activiteiten in huis hebben; deze kunnen in de toekomst in het CKV-pakket ingebracht worden. Hausmans: 'Sommige middelbare scholen zijn tegenwoordig zo groot dat ze zelf geen idee hebben hoeveel er al gebeurt.'. Hij verwacht ook dat sommige culturele activiteiten ondernomen zullen worden tijdens het reisje dat voor tweede-faseleerlingen van veel scholen op het programma staat. De vrijheid die scholen in de samenstelling van hun onderwijs ook bij andere vakken geeft hen de mogelijkheid zich te profileren. 'Er zullen zeker scholen zijn die zich zullen profileren als 'Kunst- en cultuurschool', verwacht Hausmans.

Een gevolg van de grote vrijheid is ook dat CKV op iedere school andere leerlingen af zal leveren. Niet alleen vult iedere school het vak CKV 1 op zijn eigen wijze in, veel hangt ook van de leerlingen zelf af. Een leerling die al jaren muziekles heeft gevolgd en van huis uit veel concerten bezoekt start op een heel ander niveau van culturele en kunstzinnige vorming dan een leerling die dat niet heeft. Het is de bedoeling dat leerlingen afhankelijk van de kennis van kunst en cultuur die zij al hebben ook andere keuzes maken. Doordat in het vak de nadruk wordt gelegd op het zelf bijwonen van culturele activiteiten hangt de inhoud van het vak CKV 1 ook af van het cultuuraanbod in de regio waar de school staat. Het aanbod van culturele activiteiten is in in een klein dorp op het platteland ten slotte heel anders dan in hartje Utrecht.

Over de drempel

Veel docenten lijken bang te zijn dat hun leerlingen de kantjes ervan af zullen lopen. Of scholieren ook echt op museumbezoek of naar een concert gaan valt natuurlijk niet te controleren. Hausmans ziet echter niet veel verschil met het huidige onderwijs. 'Ook nu kan een leraar niet controleren of zijn leerlingen wel alle boeken van de lijst lezen'.

Ook bestaat bij docenten de vrees dat ze waardevolle elementen van de cultuurgeschiedenis niet meer aan hun leerlingen bij kunnen brengen. Hausmans doet daar nogal laconiek over. 'Het gaat dan om zoiets als 'het cultureel erfgoed'. Maar wat is dat eigenlijk? Misschien dat je dat negentig jaar geleden nog precies kon afbakenen, maar anno 1996 toch zeker niet meer. Het is veel zinniger om leerlingen bij te brengen waar ze bepaalde informatie kunnen vinden en ze zelf aan culturele activiteiten te laten deelnemen.'

In plaats van leerlingen een grote feitenkennis bij te brengen kiest CKV 1 voor een ander doel. Leerlingen moeten met plezier bezig zijn met culturele activiteiten. Ze moeten leren dat verschillende mensen verschillende ervaringen en interpretaties hebben. Daarbij gaat het ook om het waarderen van hun eigen ervaringen en interpretaties. 'We willen leerlingen over een drempel heen helpen. Ze moeten zelf hun eigen culturele omgeving leren ontdekken.'

Als de opzet slaagt zal het vak Culturele en Kunstzinnige Vorming 1 een waardevolle bijdrage kunnen bieden aan het voortgezet onderwijs. Maar die bijdrage moeten we niet overschatten. Het vak heeft tenslotte maar een kleine omvang. En meer dan ooit hangt het af van de inzet van docent en leerlingen. Vult de docent de leemtes in het programma gedegen in? En de zestien- en zeventienjarigen: wat doen zij?

